

בנאות דשא

חג הסוכות תשפ"ו | שנה ה' | גליון ערב

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

אמרות רבותינו

בסוכות יכולים להגיע לחשבון הנפש

ולקחתם לכם ביום הראשון (אמור כג, מ). בתנחומא (שם כב) 'ראשון לחשבון עונות'. הפירוש, דהנה אמרו חז"ל בריש ר"ה (ג.) 'ויבא הכנעני מלך ערד (חקת כא, א) הוא ערד הוא סיחון וכו', שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד'. והענין, דהנה יש לישראל הרבה מדות לעבוד השי"ת, ולכל מדה יש הסתר - דהיינו קליפה המגדרת ומכסה על הקדושה, ומלכי כנען הם השרים הממונים על זה, וסיחון מלך חשבון היה על מידה של חשבון שיש לישראל, דהיינו חשבון הנפש, והוא מכסה על זה, ואינו מניח לישראל לבוא לחשבון הנ"ל. ומקודם שנסתלקו ענני כבוד לא יכולו לנסות על הקדושה, רק כשנסתלקו ענני כבוד אז בא, ועל כן כשנפל נאמר 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' - בא ונחשוב חשבוננו של עולם' (ב"ב עח:) - שאז יכולים לבוא לחשבון. וכן עתה הקליפה מסתרת, ואינם יכולים לבוא לחשבון הנפש, רק בסוכות שאז חוזרים ענני כבוד, ממילא הוא ראשון לחשבון עונות, שאז יכולים לבוא לחשבון.

(רבינו החידושי הרי"מ זי"ע לקוטי הרי"מ מש"ק ח"ב אות קמב)

עבודת ה' לפי תכונת נפשו

לולב הגזול פסול (סוכה כט:). הענין בזה, כי צריך כל אדם לעשות העובדות מנקודת חיים שבו, ולא לעשות מנקודת חיים של חבירו, כי אין טבעי הנפשות שוות, כי יש נפש שצריך לעבודה באופן זה ויש באופן אחר, וכמו שאין בני אדם צורתן שוה, כמו כן אין פנימיות הנפשות שוות. וזהו לולב הגזול - כי אם האדם עושה מעשה קוף, היינו כפי מה שרואה מאחר רוצה לעשות כמוהו, זה נקרא גזל ברוחנית, ולולב גימטריא חיים ואסור לגזול דבר שהוא משרש החיים של חבירו.

(אור אליהו מהר"ק רבי אליהו אבד"ק ויסקיט תלמיד הרבי מקאצק זי"ע)

היציאה מיצה"ר בכל יום מחדש

אמרה תורה כל שבעת הימים בצל מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב.). לכאורה היה לומר שבעת הימים על הישיבה בדירת עראי, ולא על היציאה, משמע מזה שגם היציאה שייך בכל יום. דאיתא בגמרא (סוכה ג.) שיש שבעה שמות ליצר הרע, ויש בכל יום דחג הסוכות יציאה מהדירת קבע שנשחקע בתוך הבלי הזמן, וביכולת המצוות סוכה ולולב להעלותו ולהצילו מכל שבעה שמות היצר.

(שפתי צדיק אות כז)

להימשך אחר האמונה ואז באה הדעת

סוכה היא זכר לענני כבוד (סוכה יא:). איתא בזה"ק (ח"ב רסט.) דעננים הם רמו למלכות שמים, וצריכים להיות תמיד תחת עול מלכות שמים. בלי הפסק רגע אחד, ולהימשך אחר האמונה אף שאין יודעים כלום ואין מבינים ומרגישים שום טעם, ועל ידי זה זוכים להשיג הדעת. וזה מה שמצות סוכה היא עוד בלילה קודם מצות לולב, שמקודם צריכים להימשך אחר האמונה, ואח"כ יש הארבע מינים שמאירים העינים, שכן אומרים 'ולידע איך שמך נקרא עלי' היינו לידע ולהשיג חלות השם שמים שעל הסוכה. וכת"ב (תהלים קב, יט) 'תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה', ואיתא (ויקרא ג, א) אלו דורות הללו וכו', ונדרש זאת על סוכות. וזהו שאיתא (סוכה מג.) שסוכה נוהגת בלילות כבימים, בלילות הרמז על הדורות שבזמנים החשוכים שיוכלו גם הם להימשך אחר האמונה.

(אמרי אמת ימים ראשונים תר"ע ליל א)

'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' דיני הסוכה בדרך העבודה

ואעשה מה שלבי חפץ, הרי שלא יצליח לעמוד בנסיונות הבאים עליו בחוץ. מסיבה זו קבעו את המזוזה בדרך ביאת האדם לביתו, לאלפו בינה שתחילה וראש עליו לעורר בביתו פנימה את זכרון הבורא ב"ה, ולהבעיר שם אש רוחנית וחמימות של קדושה, וכך יתוסף לו כוח ועוז להתמודד עם הנסיונות בחוץ.

מעתה נשכיל להבין עומק הדין שבמחיצות הניכרות בתוך הבית אומרים 'גוד אסיק מחיצתא', משום שרק לאחר שהבית בפנים גודר היטב במחיצות ניכרות, בגדרים חזקים וסייגים איתנים, יכולות מחיצות אלו להוות מחיצות לסוכה שמבחוץ, לסוך עליו, להגן בעדו ולשמר מחסה ומסתור מזרם החומריות וקטר הבלי הגשמיים.

בכלל דברים אלו טעות נפוצה, שיכול האדם להסתמך אך ורק על הסביבה הרוחנית החממה המקיפה אותו, דוגמת כותלי הישיבה, בני החבורה בבית החסידים או חבירו לדעה מבני קהילתו, שישמשו כמגן ותריס בפני הרוחות הזרות המשתוללות בחוץ. אמנם נכונים הדברים שסביבה טובה וקדושה עוזרת, תומכת ומסייעת, אבל ראשית העבודה הוא בבית פנימה - בתוככי לב האדם. להיות חדור בידעת הבורא ב"ה, לחשוב עליו יתברך בתכיפות ולהרגיש את מציאותו, ולבנות בלבו מחיצות ניכרות שישמשו גבול וחיץ בפני מנעמי העולם והבליה. או אז, בבוא עת נסיון, כאשר נאלץ האדם לצאת מביתו סביבתו הטהורה לרחובת של עיר, או בשעות הקשות כאשר היצר תוקפו ומפתהו לדבר עבירה, יוכל לשאוב כוח מתבצרת אש הקדושה הבורעת בקרבו, ולעשות 'גוד אסיק מחיצתא' - שמחיצות הלב יגנו עליו גם במקום הפרוץ.

מעין דברים אלו למדים אנו גם מדברי הפני יהושע המחודשים (סוכה י.) שכאשר אמרו חז"ל שנוי סוכה נאסר כל שבעת ימי החג מדין מוקצה, לא נאמר דין זה רק כאשר סיככו תחילה את הסוכה כדין ולאחר מכן עיטוריה בהידור וגוי, אבל אם שמו תחילה את חפצי הגוי ולאחר מכן סככו בסכך כשר, לא נאסר הגוי.

חידושו של הפני יהושע נכון ביותר בדרך העבודה. יש והאדם מוסיף לעצמו חומרות והידורים בעוד שחסרים לו יסודות ועיקרים של יסור מרע ועשה הטוב, אלא שטעות בידי העושה כך, ולעתים מזומנות התנהגות כזו אף באה לחפות על פשעים ועוונות שבידי האדם. חידושו של הפני יהושע מלמדנו, שתחילה עלינו לבנות את מחיצות הסוכה ולסככה כהוגן, להקים את אֲשִׁיות הבנין ולהעמיד את החומות, ורק לאחר מכן ניתן להתעשר ולהתייפות בהידורים וחומרות, ובלשון חובות הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה) 'אין התוספת מתקבלת עד שתפירע החובה'.

(מתוך יו"ט א' דסוכות תשפ"א מאמר ב - עבד"ד עמי תפא-תפד)

מובא במסכת סוכה (ד:) עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בשטחו שיעור הכשר סוכה ומסוך מעליו בסכך כשר אלא שאין לו מחיצות סביב. סבר אב"י לומר 'גוד אסיק מחיצתא', שרואים כאילו צדי העמוד עולים למעלה ומשמיים כמחיצות וניתן להכשירו לסוכה [כפי שאומרים כן בדיני שבת], ואילו רבא חולק עליו, וסובר שלגבי סוכה דרושות מחיצות הניכרות לעין, וכדבריו נפסק להלכה.

דינו של רבא יש בו עומק פנימי. תכליתה של הסוכה מוגדרת בדברי חכמינו ז"ל (ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', ופנימיות הענין, כמבואר בספרים הקדושים, שהסוכה אמורה להביאנו לידי הרגשה שהעולם הזה וכל אשר בו הם עראיים וזמניים, והקביעות האמתית היא בצל הסכך, המורה על היותנו חוסים בצל כנפי השכינה. אמנם דברים אלו נכונים במשך השנה כולה, אלא שבחג הסוכות כאשר אנו מייחדים מקום לשם סוכה שחל עליה שם שמים, יש בכך תוספת עוז ותעצומות להחדיר הרגשה זו במעמקי הלב פנימה. מסיבה זו סובר רבא, שלדפנות הסוכה דרושות מחיצות הניכרות, משום שרק ראית המחיצות בעין תועיל להחדיר ידיעה זו בקרבנו.

בהמשך הגמרא (סו) מובא שכאשר יש סכך המסכך את כל גג הבית עד שפתו, אף שאין לגג דפנות מסביב נוכל להכשיר זאת לסוכה מדין 'גוד אסיק מחיצתא' - כאילו וקירות הבית עולות למעלה ומשמשות כמחיצות לגג. הראשונים מבארים שבמקרה זה אנו אומרים 'גוד אסיק מחיצתא' ונחשבות מחיצות הניכרות, משום שהמחיצות ניכרות בבית פנימה בהיותם משמשות קירות לבית.

גם בדין זה טמונה פנימיות נפלאה בדרך העבודה. ידועה דרשת חז"ל (מנחות לד.) על הפסוק (ואתחתיו ו.) 'וכתבתם על מזוזות ביתך', 'ביתך' - דרך ביאתך, שיש לקבוע את המזוזה בצד ימין של הפתח בכניסת האדם לביתו, שזוהי דרך ביאתו לבית, שתחילה הוא מכניס את רגלו הימנית. דין זה דורש הבנה, שהרי תכליתה של המזוזה מבוארת בלשון הרמב"ם (הל' מזוזה פ"ו הי"ג) 'שיכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד שמו של הקדוש ב"ה, ויזכור אהבתו וייעור משנתו ושגגותיו בהבלי הזמן, ויִדַע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים', ומכיון שכן, הסברא נותנת שיקבעו את המזוזה בצד ימין של הפתח ביציאה מהבית כדי לעורר את האדם ולהזכירו ייחוד ה' בצאתו מהבית חוצה, שהרי הנסיונות המביאים לידי שכחת ה' מצויים לרוב מחוץ לבית.

נראה שללמדנו בא רעיון יסודי בעבודת האדם את בוראו. כדי שיהיה לאדם החוסן והאומץ לעמוד מול פיתויי היצר האורבים לו בחוץ ברחובות עיר, עליו להתחיל לגדור עצמו בביתו פנימה, שאם אמור יאמר האדם בביתו שלי אלך בשרירות לבי

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' נח בנצ'לביץ ז"ל

בן הרה"ח ר' עקיבא ז"ל

נלב"ע כ' תשרי תשפ"ב

הנוצח ע"י משפחתו שתת"י

ברכת מזל טוב

לידידנו הרה"ח ר' יחזקאל מאיראדא שליט"א - אנטוורפן

לאירוסין בתו תתי

עב"ג החתן המופלא הבה"ח שלמה נייז

בן הרה"ח ר' יהודה ארי' לייבוש רייכמן שליט"א - לונדון

הא רעוא שיעלה חזיתו ופה יזכר לראות דורות ישרים מבורכים

ורוב בנות מהם ומכל יו"ח

ברכת מזל טוב לידידנו

הרה"ח ר' ישראל זינגער שליט"א מלייקוואד

להולדת בנו נייז

שיוכה להכניסו בביתו של אא"ה" בזמנו

ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

ולרוב הצלחה ונחת מכל יו"ח

כנישתא חדא בתיובתא

גאולת הנפש מחלומות עלמא דשקרא

הדגל מחנה אפרים מבאר מה דכתיב (תהלים קכ, א) 'בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים', **כי הגלות דומה לשינה ולחלום**, דהיינו ראיא לא נכונה, שאין יודעים מה האמת והתכלית האמיתי, ודברים שהם שקר נדמה לנו שהם האמת, וכן להיפך שדברים שהם תכלית האמיתי נדמה בעינינו כדברים המדומים שאין בהם ממש.

ומוסיף הדגל שכן הוא בפרט כל אדם, בגלות הנפש שלו, שלכל נפש ונפש דומה שדרכו בעבודת ה' הוא אמת, והגאולה היא שה' יאיר עיני העובדים אותו ית"ש, שיראו מה הוא האמת הגמור ויצאו מן הגלות שהוא שקר. ועל זה מבקשים (תהלים סט, יט) 'קרבה אל נפשי גאלה', שיזכה לסיעתא דשמיא שלא ידמה לחשוב שהשקר הוא האמת, אלא שיהיה לו האור הנכון והאמיתי ויראה לנוכח מהי האמת.

ידוע שאחר מלחמת העולם שנחרבו הרבה מרכזי תורה, **יזם הרב מפוניביז הגרי"ש כהנמן זצ"ל תכנית מופלגות להקים מוסדות תורה**, והיה נראה כתכנית לא מציאותיות ולא ברי ביצוע, וכאשר אמרו לו שהינו חולם חלומות, השיב **'אכן אני חולם, אבל אינני יוש'**.

אמירה זו היא מאוד נכונה ונוקבת על 'חלום יעוף' דהאי עלמא, שניתן לא לישון בחלום של עולם הזה, אלא עלינו להשכיל להיות חכם ונבון **לשער בנפשנו מה הם הדברים בטלים ומה הם הדברים האמיתיים בהאי עלמא**, לנצל את הכוחות שנתנו לנו בדברים רוחניים שילוו אותנו אחרי החלום הארוך של עולם הזה, לעולם שכולו טוב.

לזכות הרה"ח ר' קלמן הלר שליט"א והרה"ח ר' מנדל ורדיגר שליט"א

הזכרנו מכבר דברי הגמרא בתענית (כג.) שחוני המעגל היה מצטער על מקרא זה 'בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים' [רש"י - כחלום נדמה גלות בכל שהיה שבעים שנה], אמר 'מי איכא דניים שבעין שנין בחלמא' - בתמיה, מי איתא דניים שבעין שנין בחלמיה, ויש אדם ישן שבעים שנה בשינה אחת. ומבאר המהרש"א שהתמיהה קאי על היימי שנותינו בהם שבעים שנה, כי אמנם כל השבעים שנה כאן בהאי עלמא הם 'כחלום יעוף' (איוב כ, ח), אבל האם יתכן שכל עולמו של אדם יהיה נחשב כחלום שאין בו ממש, שיעברו בשינה ותרדמה ארוכה, בלי שום התעוררות.

ואיתא שם בגמרא, דלאחר שחוני המעגל ניים שבעין שנין, כי קם חזא לחמיה דאתילידא ליה וולדי וולדות באלו השנים דניים. ומרומז בזה דמי שאינו משכיל להתעורר מהחלום, אלא כל החיים שלו נעים וסובבים סביב הגשמיות, ולא רק שהוא חולם בגלות, אלא גם ניים - שהוא ישן בתרדמת הגלות, שאינו מסוגל להתעורר מהחלום לקרוא ולפתור אותו נכון, הרי לאחר שבעים שנה יגלה שהכל כחלום יעוף, ולא נשאר אלא עם חמיה שגידלה בהמתו עדרים עדרים, כי הישן בתרדמת הזמן אין לו אלא ולדי ולדות של חומריות בלבד, וכדברי הרבי ר' בונם זי"ע שרובא דעלמא נולדים וחיים ומתים כחתולים.

יעזור השי"ת שלא נישן בתרדמת הגלות, אלא נפתור היטב את החלום של הגלות, ויהיה לנו סיעתא דשמיא לעבדו ית"ש ולעשות רצונו.

(מתוך יום א' דר"ה תשפ"ו מאמר ב)

המשך מילי דאורייתא

מ"מ י"ל דבכוון בפירוש שלא לשם סוכה מגרע גרע, ובכה"ג תהא פסול מחמת דפנות - אם חשב ופירש שלא שלמה.

אלא דיל"ד אם שייך שלא לשמה גרידא וכמו שדן **חידושי הרי"מ** (ר"פ כל הגט) בגיטין ובקרבנות, ויתירה מזו, אולי לעולם הוי בחינת עשי' סתמית שהמקצת מכשירה ע"י שהוא לשמה, ואכמ"ל.

אמנם אף אם נימא דגם כשרוב הסוכה נעשתה בפירוש שלא לשמה, סגי במקצת לשמן, וא"כ לעולם יוכשרו דפנות ע"י הסכך, מ"מ נפ"מ בפסולן של דפנות שלא לשמן, לענין להכשיר סוכה, דהיינו אם הסיכוך ה"י שלא לשמן, ובאנו להכשירו ע"י שגמר הדפנות לשמן, דמסתברא דרק במה שצריך לשמה לעיכובא מועיל בחישוב בהם לשמן להכשיר החלק שלא חשיב עליהם לשמה, אבל אם ליכא פסולא **דלשמן בדפנות, מסתבר שגם אין יכולין להכשיר הסכך שסיכך שלא לשמה ע"י עשיית הדפנות לשמן**, אף שהם חלק מהכשר סוכה.

אך לא ברידא לן הא מילתא, דאולי לשפת אמת דמכשיר בגמר לשמן, דווקא הסיכוך מתכשר, **והדפנות מילתא לחודא**, ואי נימא כן, א"כ משכחת בפשטות נ"מ לחידוש דפסולין דפנות שלא לשמן, כי אין הסיכוך לשמה מועיל ללשמה שצריכים לדפנות, וא"כ הדרא הקושיא על שמאי לדכותה, איך הועילה מה שפיתח את המעזיבה דלא נעשו הדפנות לשמה.

◆◆◆

אלא שיש לחדש ולומר דשמיא פיתח רק באמצע התקרה שיעור סוכה מצומצם וכלישנא דסיכך **ע"ג המטה** (והכי אריך טפי לבריאות התינוק), ונמצא שקירות הבית היו רחוקים מהסיכוך ובע"י להכשירא דדופן עקומה, וא"כ הרי הוא כעושה גמר הדפנות **הנצרך להכשיר, לשם סוכה**, אף דמתעביד ממילא.

ואף דיל"ד דכבר ה"י שיעור דפנות, ורק רחוקים מהסכך, וזה גמר בסוכה ולא בדפנות, מ"מ כיון דמקרי דופן עקומה ודינה כדופן שלא לאכול תחתיה, י"ל דשפיר דמי.

ואין להקשות דא"כ חשיב כעושה הסכך והדפנות יחד, למה דנקטו כמה מרבנן בתראי דבעינן טפח דופן **סמוכה לסכך** קודם עשיית הסכך ולא סגי בטפח שבקרקע, דיל"ל דדווקא בעשיה בבת אחת לדפנות וסכך ליכא חסרון דתעשה ולא מן העשוי. ועוד, דבפועל דאי הדפנות קיימות, דמידי הוא טעמא אלא כדי שיתקרא הסכך 'אהלי', והאיכא, ופשוט.

ומיהו, הך תירוצא ניחא דווקא לחידוש השפ"א, דסגי בגמר דפנות לשמן, **דאם בעי' כולוה, לא נהירא ע"י דופן עקומה לחשב כעשה כל הדופן לשמה**, ודו"ק [באמת לדרך זו יל"ע אם כל דופן לחודי ג"כ בעי לשמה, או סגי בגמר הדופן האחרונה המכשירה].

◆◆◆

ויל"ע למש"כ שגמר הסיכוך סגי לשמה דכל הסוכה, **אם סתיר אח"כ הדפנות, ובהא אחרים שלא לשמן**, או שכותלי הבית שמקדמת דנא נעשו עכשיו לכותלי הסוכה, אלא כי משכשרי במה שהסכך לשמה, ולכאוי תלוי במש"כ אם בעי' גמר דווקא או מקצת לשמה סגי

ועוד יל"ע בעשה ד' דפנות לסוכה וסיככם **חצי לשמה וחצי שלא לשמה** - גם הדפנות וגם סכך, ובכל אחד מהחצאים יש לבדו הַקָּשֶׁר סוכה דג' דפנות ושיעור סכך, אם מותר לישון כשחצי גופו כאן וחצי כאן, ולדון **שגם באורך הסוכה נחשב מקצת הצריך לשמה לפי צורת שינתו ושימוש**, כלומר להתייחס לסוכה הכשירה לא כמחצית באורכה אלא כמחצית ברחבה והמקצת יכשיר המקצת שנכגדו, או כיון שיש למקצת הפסול השלמת שיעור ע"י מקצת הפסול שבצידו שוב לא מהני להכשירו.

וזה לכאורה פשוט שאם עשה שיעור סוכה שלא לשמה, לא נאמר דזה עצמו שהסוכה פסולה נחשב כלא נגמרה, ויועיל מה שיעשה עכשיו עוד דופן או סכך לשמה להחשב כגומר לשמה, דדינן על שיעור הַקָּשֶׁר ולא על ההכשר, וכן משמע לשון השפ"א, אך בנד"ד דכל חלקי הסוכה צריכים להם לשיעור שימוש בסוכה יש לדון.

(ע"פ מכתב רבינו שליט"א - ד' כסלו חג הסוכות תעש"ה לפ"ק ירושלתי')

מילי דאורייתא

דאין לרבות קטנים מכל', וגם לשון הגמרא ושמיא מחמיר משמע דהיא רק מדרבנן. ע"ש.

ולצד דלשמאי הוי רק מחזיק חינוך דרבנן, ולסוברים דבחינוך בעי' רק הצורה החיצונית של המצוה [ולכן אתרוג שאול מועיל לקיים ביה מצות חינוך (ע"י שהע"ז ס"י תרנח סקלין)], א"כ הכי נמי י"ל דסוכה שאין ניכר בה החסרון של שלא לשמה, מצי לצאת בה מצות סוכה לחינוך קטן, ואתי שפיר מה שקיים שמאי מצות חינוך בסכך של התקרה בלבד, אף שהדפנות לא נעשו לשמה. אלא דאולי בניכר שנעשו כקירות לבית חשיב בניכר שלא לשמה, ובכה"ג לא יועיל אף לקיים ביה מצות חינוך, וצ"ת.

עוד יל"ע, ע"פ מה שבשפת אמת (סוכה ט. ד"ה קודם לחג) דן דלביית שמאי אין צריך שתיעשה כל הסוכה בשלשים יום הסמוכים לחג, וסגי בשגמר שיעור הַקָּשֶׁר סוכה הוי בתוך שלשים, וא"כ י"ל דאף אם בעינן דפנות לשמה, סגי בששהסיכוך בתוך שלשים לחג, וממילא נחשב גם הדפנות לשמה [ויל"ע דמדינא לשמה דלא סגי בגמר, אלא בעינן מתחילתו (ועי' שפ"א וזבחים ב: ד"ה דילמא, ובהג"י רמ"ב, ובמה שצוין בבנאודי גליון ר"ה תשפ"ד עמ' ד בתמיהות ד"ה ובחידושי), ואולי סוכה שיש בה קדושה שאני, ע"י אבני נזר או"ח ס"י י' סק"ו ווי"ד ס"י שניח סק"ד-כ"ה, ואכמ"ל].

◆◆◆

אמנם א"נ [כתירוץ השלישי גניל] דמספיק שהגמר שצריך להכשר סוכה תעשה לשמה, נפל בבריאת חידוש השפת אמת שדפנות פסולות שלא לשמן, שהרי ממנ"פ, אם הסכך לשמה, מכשיר גם הדפנות, משום הגמר לשמה של הסכך, ואם לא סיכך לשמה, א"כ תיפוק ליה משום פסולא דסכך, ומה צריך לחידוש הפסול דדפנות.

אך י"ל בכמה גוונים:

ראשית, י"ל דמה שהשפ"א מכשיר היא דווקא גמר לשמן, אבל מקצתן לשמן לא מהני. וא"כ נפק"מ בחידוש השפ"א שצריך דפנות לשמה, בעשה מקודם הסכך לשמן, ואח"כ עשה הדפנות שלא לשמן [ואף שמשום תעשה ולא מן העשוי צריך לעשות הדפנות קודם הסכך, י"ל דכבר ה"י טפח מדפנות הסמוך לסכך עשוי דבכה"ג חשיב הסיכוך כאוהא וא"כ בה משום תולמיה (ע"י סו"י תרלה) [או לסבורים דבדיעבד לא נפסל כשהקדים הסכך (ע"ש בפסוקים)]]]. ואף אם נימא דסגי במקצת לשמן, ולא דווקא גמר לשמן,

בחידוש השפת אמת

בדפנות הסוכה לשם חג

במשנה (סוכה ט.) סוכה ישנה [שעשאה קודם חג שלשים יום, ולא פירש שהיא לשם חג] בית שמאי פוסלין, ובגמרא מבואר דטעמא דבית שמאי אמר קרא חג הסוכות שבעת ימים לה - סוכה העשויה לשם חג בעינן.

וכתב השפת אמת, ואפשר דגם הדפנות פסולין לבית שמאי אם הם ישנים, ונראה דתליא בפלוגתא דהרמב"ם (פ"ו מסוכה ה"ט) והרא"ש (ס"ו ג') לענין אסור עצי סוכה, דלהרמב"ם גם עצי דפנות אסורין, אם כן הוא הדין הכא לענין דרשא דסוכה ישנה [ועי' בתוס' בובחים לו: ד"ה אלא] שהניחו בקושיא מאי טעמא באיסור עצי סוכה לפינן נמי לדפנות, ולענין דבר המקבל טומאה ותעשה ולא מן העשוי, לא דרשינן לדפנות, אכן ה"טו' (ס"י תרלו) כתב בפשיטתו דלכ"ע בדפנות כשר, אבל אינו מוכרח. מיהו לדידן אליבא דבית הלל, גם אי צריך לחדש בה דבר (ע"י תודיה ואם, ושו"ע ס"י תרלו), פשיטא דמהני חידוש בסכך, מיהו בזה יש לעיין, דאפשר דמהני חידוש בדפנות בלבד, ולזה דעתי נוטה, וכן משמע בפוסקים דפליגי אי הכנסת כלים הוי חידוש [כמ"ש הב"י בשם בעל הלכות ע"ש], משמע דבגוף הסוכה עכ"פ מהני גם בדפנות כנ"ל.

◆◆◆

מה שהקשית למה שדן השפת אמת, דבית שמאי פוסלים נמי דפנות ישנות לסוכה, מה הועיל שמאי שפיתח המעזיבה וסיכך על הקטן (בסוכה כה.), הלא הדפות לא נעשו לשמן, יפה שאלת, ויש לתרץ בכמה אנפי:

חדא, דאיירי שהוסיף גם דפנות, כגון שהקף גם מיטת הקטן בג' מחיצות בגובה עשרה טפחים, או שהרכיב העריסה עצמה שהי' מחיצותיה בגובה זה, והא דבגמרא לא הוזכר רק שפיתח המעזיבה ולא מה שהוסיף הדפנות, כי בא השמיענו רק הרבותא, עד כמה טרח בשביל זה להסיר התקרה.

שנית, י"ל למה שדן בשפת אמת (סוכה כח:) במאי דאמרינן דהא דכתיב 'כל האזרח בישראל יושב בסוכות', 'כל' לרבות את הקטנים, לכאורה היה נראה דלשמאי דרשא מגורה היא, ומדאורייתא מחייב שמאי אף קטן שנולד, אכן מדריש ר"א לעיל כל לרבות גר שנתגיר וקטן שהגדיל בחוה"מ, משמע

המכפלה שהוא מקום עליית התפלות לדורות עולם כדאיתא בזוה"ק, ובית המקדש, בשניהם כתיב 'בכסף מלא', והלא דבר הוא.

אלא 'בכסף מלא', דהיינו למלאות את הכסף עם תוכן רוחני, שיהיה בו מטרה לצורך גבוה, ולכן אברהם אבינו ע"ה שילם שקלים גדולים וטובים עובר לסוחר, על אף שזה היה יותר מהמחיר האמיתי של מערת המכפלה, משום שרצה שיהיה 'כסף מלא', למלאות כמה שיותר כסף עם תוכן פנימי, שהרי נוטל מטבעות גשמיים וקונה בהם את מערת המכפלה, זהו 'עובר לסוחר' - דבר שבקדושה שנשאר לדורות [וכן דוד המלך ע"ה שילם לארונה היבوسی אף שרצה לתת לו בחינם, כדי להעלות ולמלאות כמה שיותר מנכסי ישראל לצורך גבוה].

(א) חיי שרה תשפ"ד במסיבה לטובת המוסדות בלעיקוואד

היופי שבהשתוקקות לעליה לרגל
כתיב (שה"ש ז, ב) 'מה יפו פעמיו בנעלים בת נדיב', ודרשו חז"ל (סוכה מט: חגיגה ג.) מה יפו וכמה נאים רגליהן של ישראל בשעה שעלו לרגל, ויש לדקדק הרי קיום מצות ראייה בבית המקדש היו בלי מנעלים - שהרי אסור ליכנס לעזרה במנעלים (ע"י ברכות נד.), וא"כ איזה יופי יש בנעלים כלפי העליה לרגל בבית המקדש.

אלא אחרי שהאדם קיים המצוה - הרי כבר עשאה, וכאשר בא לבית המקדש כבר הרגיש שהשיג דבר מה שעבורו בא טרח ועמל בדרך, אבל יש יופי מיוחד דייקא בדרך לבית המקדש - מה יפו פעמיו 'בנעלים', עוד לפני שצריכים להוריד את המנעלים, ווען מגייס און משטרייבט און מווייל צוקומען - כשהולכים ושואפים ורוצים להגיע, אזי ההשתוקקות גדולה ביותר, וכל זמן שעדיין לא קיים את המצוה, בכל צעד בעלייתו לרגל הוא משתוקק ורוצה עוד ועוד, והוא היופי המיוחד שיש עוד לפני בואו להר בית ה' יותר מאחרי בואו לראות וליראות, ולכן בזמננו שאין לנו דרך לבוא וליראות את פני ה' ברגלים, יש לנו להתחזק בכך שאת מעלת ההשתוקקות המיוחדת שישנה בדרך לעליה, זה יש בידינו לעורר גם היום.

(ס"ג בחוקותי תשפ"ד מאמר א)

רביבי דשא

השמחה כשמתקנים בקדושה
במשנה (סוכה נא:) 'מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו'. ובסמוך אמרו 'במוצאי יו"ט ראשון יש חג ידור לעזרת נשים ומתקנים שם תיקון גדול' - בעניני צניעות, פרישות וקדושה, שלא יפרצו גדרים וסייגים.

וייל שלזה הסמיכו, לומר לך שזה היה היסוד לכל השמחה שהיתה בשמחת בית השואבה, כי בזמן נעלה זה פעלו תיקון בענייני קדושה לכל השנה, וכשמתקנים בענייני קדושה וגודרין בה גדר לבלי יפרצו בה פריצות, זה היה שממלא את האדם בשמחה פנימית ואמיתית העומדת לעד, וזה שורש השמחה ששרתה בשמחת בית השואבה, שהיה זאת מחמת התיקון שפעלו אז בענייני קדושה.

(ס"ג ונעילת החג שמחת תורה תשפ"ד מאמר ב)

היצר הרע נמצא גם בסוכה
בגמרא סוכה (דף נא) הריבוי חז"ל במאמרים אודות היצר הרע, והנה ידוע מהכנה הגדול מלובלין שכל המאמרים שבאו בגמרא אגב גררא יש להם שייכות ישירה לענין המסכתא על פי פנימיות הדברים, וא"כ יש לתמוה מה שייך היצירה למצוות סוכה?

וייל ע"ד הצחות שיש בה הרבה מן המוסר, כי חז"ל באו ללמדנו כי היצירה נמצא בכל מקום וגם אל תוככי הסוכה הוא מתגבש, ויש להישמר ממנו תמיד ובכל מצב - גם כשהאדם מרום ועטוף במצווה יקרה ונעלה כזו.

(מפי השמועה ממאמרי רבינו בקבלת קהל בסוכתו בשנים עברו)

אבינו, ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות [צווחא קמייכו ולא אנגחיתו בה, אמר להו רב נחמן פעיתא היא דא, ואין לה אלא דמי עצים בלבד -] דתקנת חכמים היא זו על המריש הגדול שבנאו בבירה שיטול הנגול את דמיו, ולא חייבוהו לקעקע את בנינו מפני תקנת השבים במסכת גיטין (נה:). ובספ"ק עמדו בזה לבאר מה שהזכירה דייקא דבר זה שלאברהם אבינו ע"ה היו שיי"ח עבדים.

ויש לפרש דהנה איתא במדרש (ב"ר ע"ד) שזכות אבות הוא דייקא למי שבוחר בדרכיהם ועושה כמעשיהם, שהרי עשו גם היה בן של יצחק ונכד של אברהם, אלא זכות אבות מסייעת רק למי שממשיך דרך האבות, ומי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם אינו מתקיים עליו - שהרי עושה להיפך ממעשיהם ואין לו שייכות לאבות. וזה מה שהיהא סבתא התכוונה לומר שאע"ה הגם שהיו לו הרבה עבדים - ושנינו במשנה (אבות פ"ב מ"ז) 'מרבוי עבדים מרבוי גזל, מ"מ היה כה זהיר בממון הזולת ומרוחק מגזל, ובמלחמת סדום החזיר את הכל 'בלעדי רק אשר אכלו הנערים' (לך יד, נד), וכן היו גמלי זמומים כדי להרחיקם משמן דשמן של גזל, ואם כן בסוכה שרוצים לזכות לאושפיוא ולכוחו של אברהם אבינו ע"ה - איך יכולים לשבת בסוכה גזולה ולומר 'במטון מינך אושפיוא דאברהם'.

ועל זה השיב רב נחמן שיש 'תקנת השבים', אפילו אם חטא ישראל ונפל ונתרחק מ"מ יש תקנת השבים, אכן צריכים לשלם ויכולים לשלם ואכן נשלם ונתקן את דרכינו, אבל בכל מצב שהוא יש לנו שייכות וקשר לאברהם אבינו ע"ה מכח תקנת השבים, וביותר ביו"ט סוכה שהוא זמן לתשובה מאהבה.

(ס"ג שוהמ"ס תשפ"ב מאמר ב - עבד"ד עמ' תשעו-תשעה)

חביבות המצוה בהכנסת חולין לקדושה

מסופר בגמרא (סוכה מא:): 'מעשה ברבן גמליאל ור"י וראב"ע ור"ע שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז וכו', למה לי למימר שלקחו באלף זוז, להודיעך כמה מצוות חביבות עליהן'. והקשה השפת אמת (סוכה שם) איך חזינו מהכא כמה מצוות חביבות עליהן, הלא מדינא חייב להוציא ע"פ עישור נכסיו עבור מצוה עשה (ע"י מנ"א סי' תרנו סק"ג, וע"י ביאור הלכה שם). ובוודאי לא היה אלף זוז יותר מעישור נכסיו, דהרי רבן גמליאל עשיר היה [ע"י ב"ח (סי' תרנו) שכתב שהיה עשיר ונשיא. וע"י ברכות כז: 'אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה וכו' והוא עשיר, דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלה], ומשמע שגם רבן גמליאל היה עשיר (וע"י בניהו וע').

ומתוך השפת אמת שהשוויות של הלולב לא היתה באמת כל כך ביוקר, ורק שנתן אלף זהובים, כדמצינו בגדולים שנתנו בעבור המצוה כל מה שביקש המוכר, וזהו הרבנות שרבן גמליאל נתן מעצמו סכום גדול כ"כ, ושפיר חזינו כמה מצוות חביבות עליהן, עכ"ל. וכן איתא שהארי"ל בעת שהיה קונה לולב באלף זוז, וכו', היה נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה, ולא היה מסרב עמהם, ולפעמים היה מניח לפניהם הכיס עם המעות והיה אומר להם שיקחו מה שירצו (ע"י כף החיים סי' תנד סק"מ).

וייל שהענין והתועלת בזה שנותנים יותר משוויו, הגם שאפשר להשיג החפץ של מצוה כפי שוויו, משום שבו לוקחים מעות חולין, עולם הזה דיגע געלט, והופכים אותם למעות של מצוה, ולכן חפשו להכניס כמה שיותר מהגשמיים שישמש למטרה רוחנית ולדבר מצוה.

וזה עומק כוונת הכתוב שאברהם אבינו קנה את מערת המכפלה 'בכסף מלא' - 'בכסף מלא יתננה לי' (בראשית כג, ט), ויש להבין המכוון ב'כסף מלא', וכי יש כסף ריק. ורש"י מביא עוד מקום דכתיב 'בכסף מלא', כשדוד המלך ע"ה קנה את הגורן בשש מאות שקלי זהב מארונה היבوسی עבור בנין בית המקדש - 'וואבנה בו מזבח לה' בכסף מלא וגו' כי קנה אקנה בכסף מלא' (דה"א כא, כב-כד). בב' המקומות הקדושים, מערת

אהרן הכהן מראה לכל איש ישראל חביבותו למעלה

סוכות הוא זכר לעניי הכבוד שהיו בזכותו של אהרן, ויש ליו"ט זה שייכות למדתו, דהנה סוכות הוא זמן תשובה מאהבה כמבואר בספ"ק, ואיתא שאהרן היה מעורר את בני ישראל לתשובה מאהבה, וכמו שאמרו במשנה (אבות פ"א מ"ב) 'שמדתו של אהרן הכהן 'אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה', וכמו שלגבי בין אדם לחבירו היה אומר לכל אחד כמה הוא רצוי אצל השני, כן בין אדם למקום אמר לכל אחד ואחד מבני ישראל ביסט חשוב ביים אייבערשטען, דער אייבערשטער וויל דיר - אינך יודע כמה הנך חשוב ורצוי אצל הרב"ע, וכמו כן פייס את הקב"ה על חטאי בני ישראל.

ומבואר בשפת אמת שכל מה שנסבב שיהיה לאהרן שייכות בחטא העגל היה כי עי"ז הכניס עצמו בחטא בני ישראל, ואח"כ כששב מאהבה העלה תשובות כלל ישראל שהיו מאהבה. והמכוון בזה, כי כדי להוכיח לשוב מיראה יכול לעמוד מבחוץ, אבל כדי לעורר לתשובה מאהבה צריך להיות חלק מכלל ישראל, לשוב עמם ביחד, מיט א ליבשאפט און א צוואמענשאפט - עם חביבה ואחדות, ובסוכות שמתעורר מדתו של אהרן, רואין בני' ביותר החביבות והקרבה שבינם לשמים.

והכח לתשובה מאהבה מרומז ג"כ בעניי הכבוד, דכתיב (נחמיה ט, יח-יט) 'אף כי עשו להם עגל מסכה וגו', ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם, להורות לדורות שלמרות החטא לא סר ענן ה' מעליו ולא נסתלק מאתו, ובכל מצב שהוא יכול האדם לשוב לחסות בצל ה' ולקיים לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, מ'קען שטענדיג תשובה טוהן און פארעכטען, אלא שמוטל על האדם לשוב כראוי ובשלימות ומתוך אהבה.

(ס"ג שוהמ"ס תשפ"ב מאמר ב - עבד"ד עמ' תשעו-תשעה)

ולקחתם לכם כפות תמרים לקשור עצמינו לה' מאהבה

מבואר בספ"ק שאחרי ששבו ישראל בימי הדין מיראה, בסוכות הוא זמן תשובה מאהבה. והדבר מרומז כבר בדברי רש"י (סוכה לא. ד"ה כפות) על מה דאמרין בגמרא (שם) שרבי יהודה סבירא ליה לולב צריך אגד, משום דכתיב (אמור כג, כ) 'ולקחתם לכם וגו' כפות תמרים' ודרשין כפות, ופירש רש"י 'כפות לשון אסירה, כדתנן (מכות כב:) כופת שתי ידי על העמוד', והרי ידוע שבכל ראייה או דוגמא שרש"י מביא בין בפירושו על חומש ובין בגמרא ישנה כוונה מיוחדת וניתן ללמוד מזה רבות - כל ראייה שקולה ומודדה במאזני זהב, ומה היה לו רש"י להביא דייקא מהמשנה במס' לכות.

אלא רש"י טמן בדבריו 'כפות לשון אסירה' הרמז להיות כפות וקשור להשי"ת, ורש"י נקט את ב' הקצוות, כפות ואגוד בהשי"ת ע"י תשובה מיראה - בחינת 'כפות על העמוד', ומאידך ביו"ט סוכות כשנוטלים ארבעת המינים אפשר להיות כפות - וגענינדען צום אייבערשטען ע"י תשובה מאהבה, וזה 'לולב צריך אגד', כי לולב היינו 'לו לב' (ע"י תיקוני' ת"י כ"א נ"ו וע"י ברכות נז. וסוכה מה), אוועק געבען דער הארץ פארען אייבערשטען און געדענקען דער אייבערשטער - למסור את הלב לרבונו של עולם ולזכור אותו ית"ש, ועי"ז להיות קשור ואגוד בו ית"ש, וזה המהות של כל היו"ט סוכות - תשובה מאהבה.

(ס"ג שוהמ"ס תשפ"ב מאמר ב - עבד"ד עמ' תשעו-תשעה)

תקנת הסוכה מהני אף בסוכה גזולה כי יסוד הסוכות הוא 'תשובה מאהבה'

איתא בגמרא (סוכה לא.) 'היהא סבתא [רש"י - דגולו ממנה עבדי ריש גלותא עצים, וסככו בהן], דאתאי לקמיה דרב נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי, צווחה -] להחזיר לה עצים עצמן] ולא אשגח בה רב נחמן, אמרה ליה איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי -] לאברהם

לעילוי גשמת
הרה"ח ר' ישראל זאב ז"ל שקופ
בן הרה"ח ר' יצחק שמואל ז"ל
נלב"ע י"ג תשרי
הונצח ע"י בנו ידידינו חבר חבורת
הרב יצחק מיכל שקופ - שיקגו

לעילוי גשמת
מורינו הגה"ח רבי יהודה אריה זצ"ל אלטר
בן כ"ק מרן רבינו הפני מנחם זיע"א
ולזכות מורי ורבי בנו יקירו שיהיה
מורינו הגה"ח רבי אברהם מרדכי שליט"א
שנזכה להתברך בשנה טובה ורוב הצלחה ונחת מיי"ח
תלמידו מוקירו יהודה אריה

ההתקרבות וההיבה בסוכות

בני ישראל

ממעטין עצמם מתוך הקירוב

הנה סוכות הוא חג של אהרן, הענין דמדתו של אהרן אהב שלום ורודף שלום אהב את הבריות ומקרבן לתורה. והנה איתא באבות דרבי נתן שאם אהרן ראה שאדם עבר עבירה ה' מקרב אליו, והי' אותו האיש אומר אוי לי אילו ה' אהרן יודע מה שעשיתי לא ה' מדבר עמי, ועשה תשובה, וכל כך היה בוש לעבור עוד עבירה.

וכענין הזה הוא ענין סוכה, שהקב"ה מכניס את ישראל לביתו, היא הסוכה שחל שם שמים עליה, וסוכה גימטריא שני השמות הוי' אד', ובשביל זה עצמו האדם משים אל לבו ומעריך את עצמו אם הוא ראוי לכך לדרוך על השמות הקדושים, ומתבייש בעצמו, ומקבל עליו עול תורה ומצוות על להבא, ושלא ישוב עוד לכסלה.

אך זה הוא בישראל דוקא, כי אתם המעט מכל העמים, בשביל שהם ממעטין עצמם ומבינים בעצמם מהותם שאינם ראויים וכנ"ל. אבל אומות העולם הם בהיפוך, כשמקריבין אותם נדמה להם שהם ראויים, ולמי יתפוך מלך מלכי המלכים לעשות יקר וגדולה יותר ממני, ומשיגים עוד גיאות מזה ומרשיעים עוד, וכמו שאמר נבוכדנצר (ישעיה יד, יד) אעלה על במתי עב אדמה לעליון. ועל כן ענין סוכה הוא רק לישראל שהם ממעטין עצמם, ובאין על ידי זה לתשובה וקבלת עול מלכות שמים שלימה, אבל לאומות העולם הוא סם המות שמשיגים עוד גיאות ומרשיעים ביותר

ובזה יש לפרש עוד מאמר הש"ס (ע"ז ג.) מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, הוציא כמה מנרתיקה מיד בועטין בסוכתן. נמי מהאי טעמא הוא, שניתנה להם מצוה שבה תיבחן מעלת ישראל, שישאל כהאי גוונא נעשו נכנעים על ידי מצוה זו, אבל האומות השיגו מזה גיאות וחושבין שמגיע להם זה בדין, ועל כן הם כועסין כשמקדיר עליהם החמה ובוועטין, כי זה תורת גס הרוח, אבל ישראל יוצאין בבוש פנים ונכנעין, ובהו ניכרת מהות הגוי ומהות הישראל.

(מתוך שם משמאל סוכות תרע"ג עמ' קמו)

הטובות והטהרה

להתקרב לעבודת ה'

כתיב (תהלים קיט, לב) 'דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי', ואחר שיצאנו זכאי בדין והרחיב לנו השי"ת, אז עיקר הזמן לרוץ בדרך מצותיו. כי זה תכלית הטהרה ביום הכיפורים, להיות כלי מוכן לעבודת השי"ת. וזה עיקר הפרש בין בני ישראל לאומות, כשמשיפיעין להם טובה זה פונה לכרמו ולזיתו, ובני ישראל משימין לב לעבודת השי"ת.

(שפת אמת סוכות תרנ"ד ד"ה כתיב)

שפת אמת

כתיב (ישעיה נז, יט) שלום לרחוק ולקרוב, ובראש השנה כתיב (ירמיה לא, ג) מרחוק ה' נראה, כי הקב"ה ידו פשוטה לקבל שבים בבחינת רחוק וקרוב. ולכן כל אדם צריך לשב בעשרת ימי תשובה ובסוכות, ויש מתקרבין מתוך המיצר ויש מתוך השמחה, ומי שאינו שב בב' אלו - עליו נאמר (משלי כט, ט) וְרָגַז וְשָׁחַק וְאֵין נֶחֱת.

(שפת אמת סוכות תרנ"ד ד"ה איתא ישת)

בפטור דקטן שאינו צריך לאמו בסוכה

בה"ה, ב' דסליחות ה' תשרי תשל"ד, פניה"ק ירושלים תובב"א

לכבוד ידידי היקר הרה"ג המופ"ח חו"ב וכו' שליט"א.

אחד"ש כת"ר בכבוד הראוי ובידידות.

מכתבו קבלתי בתודה, שמחתי לקרא בין השיטין כי לכת"ר הוטב תודה לקל. הזכרתי אתכם לפני כ"ק מרן אחי אדמו"ר שליט"א [הבית ישראל ז"ע] ובידך אתכם ברפואה שלמה.

אכתוב לכת"ר מה שהיה קשה לי על מה שכתב הגרי"ז סולובייצק ז"ל מבריסק (אומרים בשמו, והודפס ג"כ בספר חידושי הגרי"ז ממנו על מס' ערכין ב:) קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה ופחות מכאן פטור (סוכה כח, ערכין ב:), ונסתפק הרב מבריסק ז"ל אם זהו שיעור בחינוך, כמו קטן היודע לנענע, יודע להתעטף (סוכה מב.), או דפטור מטעם מצטער דכיון דצריך עדיין לאמו הוה ליה מצטער ומצטער פטור מהסוכה (סוכה כה: כו:). [נכתב שם: ואם כן כיון דאם אמו אינה הוה ליה מצטער ופטור, ואם כן לא שייך בזה חיוב חינוך, כיון גדול כהאי גוונא יהיה פטור, ואם כן שוב גם כשאמו עמו בסוכה פטור, כיון דלא חל עליו חובת חינוך מעיקרא כיון דלא חזי לקיום המצוה, כיון שהוא מצטער בלא אמו], ונשאר בספק.

והיה קשה לי על זה טובא, דפשטות לשון הגמ' בערכין (ב:) משמע דמדמי לכל שיעורי חינוך כמו יודע לנענע ויודע להתעטף ואינו צריך לאמו, עוד היה קשה לי משיטת הראשונים, וכן פסק הרמ"א (סי' תרלט ס"ס ה), דבליילה הראשון גם מצטער חייב, ואם כן אם קטן הצריך לאמו פטור מטעם מצטער, אם כן יהיה קטן חייב בליילה ראשון גם כשצריך לאמו, וזהו ליתא [וממעשה דשמאי (סוכה כח.) משמע קצת דקטן בכל דוכתי פטור לבית הלל כשצריך לאמו גם בליילה ראשון].

הגם שבדוחק יש ליישב, שהרי בחלקת יואב (בסוף דיני אונס ס"ז בהשמטה) כתב דהא דכתב הר"ן (שם יב: מדה"ר ד"ה מתני') שבליילה הראשון חייב אפילו ירדו גשמים, כיון דאין חיובו אלא כזית בלבד, ובכזית לא הוי כל כך מצטער אם ירדו גשמים [ראה מנחת חינוך (מצוה שכה אות יא) לענין מצטער וחיובו בליילה ראשון], ואם כן לפי החלקת יואב הנ"ל שמא יש לומר דקטן הצריך לאמו מצטער יותר מאשר גדול בגשמים, והוא יהיה פטור אפילו בליילה הראשון. ודוחק.

ידידו המברכו בכט"ס, בריאות לכת"ר ולמשפ', כט"ס וגמר חתימה טובה

פינחס מנחם אלטר

ג.ב. בשולי הגליון (ערכין ב:) הוסיף רבינו: עיין בר"ן על המשנה בסוכה כח. דמוכח דזהו מטעם חינוך, שכתב שם כי שמאי החמיר 'כלומר לחייב בחינוך אפילו קטן הצריך לאמו כיון דאפשר וחזי להכי, שכן הדין בכל מצוה לחייבו בחינוך כל זמן שאפשר וראוי לכך, ואח"כ בגמ' שם כתב דקטן שאינו צריך לאמו 'הגיע לחינוך קרינן ביה לענין סוכה' ע"ש, ומבואר להדיא דמטעם שיעור בחינוך הוא, ותו לא מיד.

ובפ"א אמר רבינו, דאפשר לפרש כוונת הגרי"ז, שרבנן יכלו לעשות שיעור של חינוך קטן מוקדם יותר [כשעדיין צריך לאמו], ומה שלא עשו כן הוא מטעם מצטער.

(אוצר מכתבים ח"ג ס"י תקט)

תלוש ולבסוף חיברו בסוכה

בס"ד, י"ט מרחשון תשס"ה לפ"ק.

לבני יקירי השקדן ג"י.

אקוה ששלומך טוב. אצלנו הכל בסדר בעזה"ש, נפלתי ברח' יוסף שוורץ אך בחסד השי"ת לא ניוקתי פרט למתיחה באזור קרסול הרגל, ונקוה שגם זה יעבור במהרה בחסדי השי"ת.

דברר שאלתך בתלוש ולבסוף חיברו לסכך בו, ראיתי במשנה ברורה (סי' תרכט סקל"ו) בשם תרומת הדשן (סי' פט) שכשר, אך ראיתי חידוש בלבוש (סי' תרכט סעי' ח) כתב גם כן דכשר, כי עיקר רצון התורה שיעשה הסכך בידו [כדדרשין תעשה מגדנך ומיקבך - פסולת גורן ויקב], וכיון שעשאו בתלוש, שוב אין פוסל כשמחברו. ותמוה לי, דאם כן אם לקח דבר תלוש וחיברו בכותל או בקרקע ואח"כ היוזו על הסוכה [כשהוא מחובר כל הזמן לכותל או לקרקע] יהא פסול, כי צריכין עשיית הסכך דהיינו הנחתו על הסוכה בתלוש, ואח"כ אפשר לחברו, ומשא"כ באופן הנ"ל שתיכף כשהסיטו והזיזו לכיוון הסוכה כבר היה מחובר, ומשא"כ לפי טעם תרומת הדשן הנ"ל שמדמה לה לתלוש ולבסוף חיברו שבכל השי"ס יהא כשר ג"כ באופן זה, דסו"ס מעולם לא איבד שם תלוש.

ועוד נפקים באילן שנעקר מן הקרקע וסיכך בו, ואחר הסיכוך נוטע שורשי האילן וגזעו בקרקע שנית, דלפי תרומת הדשן יהא פסול, דדוקא תלוש ולבסוף חיברו מיקרי תלוש, אך נטוע ולבסוף השריש הוי מחובר, ומשא"כ לטעם הלבוש לא איכפת לן שעכשיו מחובר רק בעינן שנעשה הסיכוך בעת שהיה תלוש.

מה שרצית לקשר לבלאי מטלגיות שפסולים משום שמתחילה היו פסולין, כבר אמרת להן בע"פ בשיחתנו שיש ללמוד הֶקְשֶׁר מִפְּסוּל, דאולי תחלתן בכשרות ולא מהני אם נפסל בחיבור, ועוד דשם משום גזירה שיבואו לסכך בהם בתחלתן, לא משום דאזלינן בתר התחלה.

א"ד אביך אוהבך החפץ לראותך שוקד תמיד בתורה

מתוך יראת שמים ומדות נכונות

שאל

בסוכות זוכים לשמחה בלי פסולת

ימי הסוכות שנקראים זמן שמחתנו, כי השי"ת זיכה אותנו לישב בצללו, והיא מעין בחינת הגן עדן דכתיב (בראשית ח, ב) וישם שם כו' האדם, ועיקר הבריאה היה להיות דירת האדם שם, ושם היתה השמחה כמו שאומרים 'כשמחך צריך בגן עדן'. והגם שכתוב (בראשית ג, כד) ויגרש את האדם, אעפ"כ יש זמנים שמתנוצץ קצת הארה מבחינת הגן עדן. והשי"ת הכניסנו לדירה זו שחל עליה שם שמים כדאיתא בגמרא (סוכה טו), והשמחה במעונו, לכן דירה זו מביאה השמחה.

ובוודאי על ידי טהרתן של ישראל ביום הכיפורים יש שמחה לפניו במרום, לכן יש לנו לשמוח בשמחת הבורא ית', וזה שנאמר (אחרי טז, ל) 'לפני ה' תטהרו', ומלבד שזכינו לטהרה, יש לנו להתענג בשמחת השי"ת בנו.

והנה בקהלת (ח, טו) כתיב ושבחתי כו' את השמחה, וכתב גם כן (ב, ב) ולשמחה מה זו עושה. והיינו **שבדאי טוב מאוד אם זוכין לשמחה בלי פסולת**, רק שקשה להשיג זאת תמיד, ויש בה פסולת, כדכתיב (שם) לשחוק אמרתי מהולל מעורבב. רק בימים הללו בסוכה שהיא הגנה, שאין מתערבב שם פסולת, לכן יכולין לשמוח עתה.

ועל הימים האלו כתיב (תבא כח, מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה כו', שהם ימי שמחה, וצריכין להתחזק עתה בעבודת ה' ביתור. ומתקיים כל השנה, כמ"ש (שבת קל). מצות שקבלו עליהם בשמחה כו', והשי"ת ב"ה וב"ש נתן לנו ימי שמחה בתחלת השנה מטעם הזה.

(שפת אמת סוכות תרמ"ג)

בכדי שגם הגוף יקלוט ש'הבל הבלים הכל הבל' מוכרחים להכניס את כח השמחה בתורה

בשפת אמת (תרמ"א ד"ה בסוכות) מבואר הטעם שקוראים ולומדים מגילת קהלת בחג הסוכות, כי סוכות הוא זמן שמחתנו, ועל ידי השמחה יכולים לקבל קבלה בלב שלם - ימי בחירה ורצון, וכענין שאמרו חז"ל (שבת קל). כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושים בשמחה, ולא איירי רק על שעת קבלה הראשונה, אלא כן הוא בכל הדורות, כל קבלה שמקבלים מתוך שמחה יש לה קיום, כי היא קבלה אמיתית, וכדי שדע ונשכיל מה עלינו לקבל במי השמחה, נקבע לקרות קהלת בימים הללו, כדי להבהיל ולגנות בעינינו כל מעשי עולם הזה, ולהבינו שיש להניח הרצון רק בתורה ומצוות, וכפי הבחירה והתשוקה בימים הללו כך מקבלין על כל ימי השנה.

ולכאורה יש להתבונן בדבה"ק, שהרי **ידוע הסיפור אודות האבני נזר** ז"ע שבעת שלא היה בקו הבריאות, עיין בספר 'בחינת עולם' [מהר"ר ידעיה הפניני ב"ר אברהם הברדשי, מוסר השכל בלשון צח ומליצה נמרצת על עניני העוה"ז כי תהו מה], כי הרופאים אסרו עליו את הלימוד בעיון ביגיעת המוח, **אמר לו חמיו הרה"ק הרבי מקאצק ז"ע, הספר אכן מהבל את כל העולם, והשכל אמנם מבין יודע זאת** - ובשכל הרי מבינים בהתבוננות קלה שהכל הבל הבלים, אבל מה לעשות שהגוף עדיין תובע את שלו, וחזית המלחמה אינה בשכל ובמח, אלא בלב ובנפש - עם הרצונות, ואת החומר אפשר לזכך אך ורק ע"י העמל בדף גמרא ותוספות בעיון, שאינם הבשר והגוף יודע (ע"י ארץ צבי פ"ר בחקתי ובשו"ת סי' יא בהגה"ה ד"ה וע"י רמב"ם, וע"י שם משמואל אמור עמ"ש ט"א). וא"כ לכאורה מה יועיל לימוד קהלת המהביל את העולם הזה בעיני השכל.

ויל"פ שלכן תקנו לשמוח עם התורה בשמחת תורה אחרי זמן שמחתנו, כדי שנשכיל להבין ששמחה האמיתית היא בלימוד ויגיעת התורה, ואין שמחה הדומה לשמחה הנובעת ממה שהאדם מוסר את עצמו וכל רצונותיו לתורה, ומייגע כל חושי בתורה הק', ועל ידי שמחת התורה אין הלימוד קהלת בשכל בלבד, אלא גם הגוף מבין שהעולם הזה וכל מה שיש בו אינו אלא הבל הבלים, ובידו לרומם גם את הגוף, ומתוך שמחת התורה לקבל קבלה טובה שתחזיק לכל ימות השנה.

(ס"ג ונעילת החג שמחת תורה תשפ"ד מאמר א)

ברכת חג שמחה ומתקא טבא

לרבינו שליט"א ולכל קהלא קדישא
הרב צבי אברהם שינפלד
רב ביהמ"ד עץ חיים - ר"ג

דברי חכמים וחידות

כשם שיגעו אחרים לי כך אני יגע לאחרים

שלמה המלך ע"ה בקהלת (פרק ב) מפרט כל מה שאסף ואצר בהאי עלמא - בתים כרמים גנות ופרדסים, עבדים ושפחות, מקנה בקר וצאן, כסף זהב וסגולת מלכים, וחכמה, ומסיים ואומר (יח-כ) 'ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה אחרי, ומי יודע תחת השמש גמ' או סכל וישלט בכל עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש גמ זה הבל, וסבותי אני ליאש את לבי על כל העמל שעמלתי תחת השמש'.

ואיתא במדרש (קה"ר ב, כג) 'וחזרתי ואמרתי כשם שיגעו אחרים לי כך אני יגע לאחרים', דבר זה אינו מפורש בפסוק, אבל בחז"ל מבואר ששלמה המלך חזר בו ואמר 'כשם שיגעו אחרים לי כך אני יגע לאחרים'.

והמדרש מביא על כך מעשה [ויותר באורך בויק"ר כה, ד], מאדריאנוס קיסר שחיק טמא שהיה עובר באותן שבילין ודרכים של טבריה, וראה איש זקן אחד בן מאה שנים שהיה חוצב בקרקע לנטוע עץ, אמר לו אדריאנוס הנך כבר בן מאה, מה לך להתייגע לנטוע עץ, מי יימר לך שבכלל תזכה לאכול מפירותיו, אי קרצת לא חשכת ואי שרכת לא קרצת - הרי בבוקר אינך בטוח שתזכה לראות את הלילה ובלילה אינך בטוח שתראה הבוקר, השיבו הזקן אם אזכה שאאריך ימים אאכול מהם ויפה עשיתי שנטעתי, ואם לאו, כשם שיגעו לי אבותי - וכאשר באתי לעולם היו בו עצים עם פירות, כך אני יגע לבני, אמר לו אדריאנוס אם תזכה לאכול מהם תודיע לי, לסוף הקב"ה נתן חיים לאותו זקן וגידל העץ תאנים בימיו, כשהפירות ביכרו מילא כלכלה ובא לפני המלך, צוה המלך להושיבו על כסא של זהב, ושיפנו את הסל מן התאנים וימלאו בו דינרי זהב, שאלוהו עבדיו למה המלך מכבד את היהודי כל כך - שהרי אדריאנוס ה" מופלג ברשעותו כלפי ישראל, השיבם המלך 'ברייה אוקריה ואנא לא מוקר ליה' - אם בוראו מכבדו אני לא אייקר אותו ואכבדנו, היה לו שכן שהיתה לו אשה רעה בביתו, אשת מדנים, אמרה האשה לבעלה השכן התעשר ואתה יושב בבית, וכי אינך רואה שהמלך אוהב תאנים ומחליף אותם בדינרים, שמע השכן לעצתה ומילא גם הוא שק גדול בתאנים והביאן למלך, אמר לו המלך חוכא ואיטלולא הנך עושה ממני, וכי חסר לי תאנים, כלום חסר בבית המלכות, וצוה להעמידו על פתח הפלטיין וכל מי שיצא או יכנס יזרוק לו תאנה על פניו.

ויש לדרוש דברי חכמים וחידותם, שהמעשה היה דייקא בשבילי דטבריא, דאמרו חז"ל (מגילה ו) 'למה נקרא שמה טבריא - שטובה ראייתה', ששם 'כולים לזכות להסתכלות ומבט נכון על החיים, וזקן בן מאה שנים - הרי אמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"א) 'בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם' - שאינו מקושר ודבוק בעולם הזה, ונטע עץ של תאנים - דאמרו חז"ל (ברכות מ) עץ שאכל ממנו אדם הראשון של תאנה היה, שמאז חטא אדם הראשון בעץ הדעת - שנכללו בו כל הנשמות, צריך כל אחד ואחד לתקן את חלקו, ומי שאינו מתקן כראוי בימי חייו הרי זה נשאר לדורות שלאחריו ובגלגולים הבאים, כך הוא מאז חטא אדם הראשון עד התיקון השלם - כשם שיגעו לי אבותי כך אני יגע לבני. אך יש כאלה שטועים ושוקעים בחומריות דהאי עלמא, וכל המבט שלהם הוא מה בידם לחטוף ולקחת לעצמם פירות מעולם הזה - להרבות עוד ועוד הנאות, ואינם מבינים לשם מה להתייגע אם אין מזה הנאה, אך יש מי שמשכיל ומבין שיעיקר העבודה בחיים בהאי עלמא הוא לתקן את האילן, דהיינו החטא של עץ הדעת, ומי שמתנהג כך 'ברייה אוקריה', כי הוא עושה רצון ה'.

וזה היה ההוא אמינא של שלמה המלך ע"ה - שאין שום תועלת בלאסוף לאגור אוצרות מלכים, שהרי אינו יודע מה יהיו הדורות הבאים אחריו, ושוב חזר אמר 'וחזרתי ואמרתי כשם שיגעו אחרים לי כך אני יגע לאחרים', כי כל אדם צריך להוסיף את חלקו בתיקון העולם - מאז אדם הראשון, וכל דור מוסיף את חלקו ומשבח את מעשי עווד יותר - 'דור לדור יושב מעשי' (תהלים קמה, ד), מ"פארבעסערט דער וועלט (ע"י ליקוטי הרי"מ תהלים שם), מתוך זכרון תמידי לשם מה ולאין מטרה באנו להאי עלמא.

(נעילת החג י"ט שבועות תשפ"ב מאמר א - עב"ד עמ' רעו-רע"ח)

לדעת שיצר סוכן בנו ומכאן ואילך אין שומעים בקולו

כתיב (קהלת יא, ט) 'שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלקים במשפט'. וקשיא רישא לסיפא, דברישא אמר שלמה המלך ע"ה דבימי הנעורים ניתן לשמוח בתענוגי עוה"ז וללכת אחרי רצונות הלב, ובסיפא חוזר בו ואומר שלא לעשות כן כי על כל אלה יביאך האלקים למשפט, וביארו חז"ל (שבת גז): 'עד כאן [עד דע כי על כל אלה וגו' - רש"י] דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב'.

ויש להתבונן הרי ליצר הרע יש די והותר דרכים להשמיץ את קולו, אם במראה עינים או בשאר פיתויים, ולאיוזה צורך שלמה המלך ע"ה צריך לצטט ולהשמיע דברי היצר הרע בקהלת. אלא התשובה היא, דאיתא בגמרא (נדרים לב): על הפסוק (קהלת ט, יד-טו) 'עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדולים, ומצא בה איש מסכן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא' - 'עיר קטנה' זה הגוף, 'ואנשים בה מעט' אלו אברים, 'ובא אליה מלך גדול וסבב אותה' זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחומים אלו עונות, 'ומצא בה איש מסכן וחכם' זה יצר טוב, 'ומלט הוא את העיר בחכמתו' זו תשובה ומעשים טובים, 'ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא' דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב.

ודבר זה ש'בשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב' חשוב מאוד לכל אחד לדעת ולזכור היטב, שהרי לכל אחד יש יצר הרע - וגם אותם יחידים המדמים בנפשם שאין להם יצר הרע - טעות גמורה בידם. ולכן אין עצא אחרת מלבד לצטט בספר קהלת את דברי היצר הרע, להודיע שעד כאן דברי יצר הרע, אבל היצר הטוב אומר יודע כי על כל אלה יביאך האלקים במשפט'.

וכבר אמרנו לפני שנתיים - בשמחת תורה תש"פ, ונאמר זאת שוב, שחז"ל לא התכוונו להכניס פסיק באמצע הפסוק, אלא כוונתם שהאדם בתוך עצמו יכניס פסיק, דהיינו שיאמר לעצמו שעל אף שעד היום שמח בחור בילדותך, שנמשך אחרי תאוות עוה"ז, בכוחו מהיום והלאה לעצור את עצמו, ולהכריז מעומק הלב בכל התוקף - עד כאן דברי היצר הרע! עד היום אכן נמשכתי אחריו, אבל זה! מכאן ואילך אנו מקבלים על עצמינו לשמוע רק בקול היצר טוב.

(הקפות שניות תשפ"ב - עב"ד עמ' תשצז)

ושבה אני את השמחה

צאצאיהם, שהחתונה מועדת שיהיו בה גם איזה עניני עגמת נפש - קטנה או גדולה, מנה שהתקלקלה, מזגן שאינו פועל, מחסור בכסף, או להסתדר עם הרצונות של המחזות, אך יש **עצה - שאמנם אין בה כדי לפתור את הבעיות, אבל בכוחה לסלק את העגמת נפש**. שים לב! כשהנך זוכה לחתן אחד מצאצאיי הרי זו הוספת חוליה, עוד טבעת בשלשלת הדורות - שהיא שרשרת נצחית, נצח אמיתי יותר מתמונות שיראו אותן לעשרות שנים. צא מהקטנוניות של טרדות החתונה, מהדאגות שכל פרט גשמי יהא מוצלח, תסתכל במבט יותר רחב, שבחתונה הנך זוכה להעמיד דורות ודורי דורות, שזה דבר עצום וגדול שאינו ביחס כלל לשום עגמת נפש שיכולה לקרות בליל החתונה. והדברים הם כפי שביארנו לעיל והכל עולה למכוון אחד, שעל ידי שהאדם משנה את המבט וההסתכלות שלו - שלא 'הוא' במרכז הכל, הוא בא לידי שמחה.

אכן אין זו עבודה קלה, כי הגוף הגשמי דורש את שלו, ואדם מעצם טבעו חושב על עצמו, וקשה ביותר שאדם יבדל את עצמו ויצא מחוץ לעצמו - עד כדי שלא יחשוב אפילו על מדרגותיו בתורה ועבודתו, ה' אבל כשמתבוננים בזה, ועמלים להשיג ידיעה והרגשה זו - הזכות להיות נברא בעולמו של הקב"ה, הרי זה מביא לידי שמחה עצומה.

ושמחה זו היא עוד לפני המדרגה של 'שמחה של מצוה', כי שמחה של מצוה היא השמחה בעצם עשיית המצוה, כהנחת תפילין לימוד התורה ונטילת לולב וכדומה, ויש מדרגות ומעלות בשמחה של מצוה. אבל עוד לפני שהאדם משיג שמחה בקיום מצוות ה', יש שמחה כללית בעצם ההזדמנות והאפשרות שניתנה לו לעבדו ית"ש בהאי עלמא, ואף אם הוא נכשל - יש לו לשמוח באפשרות שניתנה לו לשוב בתשובה ולתקן את דרכיו.

אמנם אלו הן הרגשות מרוממות, ולא כל אחד יכול להגיע למדרגות אלו - אבל כל אדם צריך לחתור להגיע אליהן, ולדעת שכל עוד שהוא מקושר לגשמיות, יתכן שיוכל לשמח את עצמו ולסלק את העצבות - שזה ג"כ דבר חשוב וכמ"ש בראש דברינו, אבל לא ישיג את השמחה האמיתית, שמחיה ומרוממת את האדם. ואי אפשר להשיג שמחה אמיתית - הבאה מתוך יראת הרוממות, כל זמן שאין מוכנים לוותר על תענוגי ומנעמי עולם הזה, כי אמנם ביד האדם להתעורר לשמחה רגעית מכח פעולות חיצוניות, אבל עצב גדול יכול לבטל שמחה חיצונית, וכדי להגיע לשמחה אמיתית ופנימית ברת קיימא, צריכים להתרומם מעוה"ז, ולחפוץ להתקרב אליו ית"ש, שזה מביא את האדם לשמחה.

ובאמת כל אדם מטבעו הוא נוטה להיות בשמחה, דהנה המהר"ל (דרך חיים אבות פ"ו מ"ז) מבאר הקנין השימני של קניית תורה 'בשמחה', שאין הכוונה דכדי להעמיק בתורה צריך שתהיה דעתו צלולה, שכן כאשר האדם דעתו צלולה לבו פתוח יותר, ולכן בדיוחות הדעת היא סיבה גדולה ואמצעי לתלמוד תורה, דאם כן הרי זה נכלל כבר בקנין של יישוב הדעת', אלא הקנין של 'שמחה' הוא, כי כאשר האדם שרי בשמחה הוא בשלימות, וכאשר האדם בעצב איז הוא בחסרון, ואין ראוי לקבל מעלת התורה שהיא שלימות נפשית לאדם רק ע"י שמחה שהיא שלימות הנפש, ורק כאשר נפשו של אדם בשמחה איז נפשו ראויה לקבל שלימות התורה. הרי ששלימות האדם היא בהיותו בשמחה, ועצבות היא חסרון, ומעצם בריאתו יש לכל אחד נטיה טבעית להיות בשמחה, ולכן ביד האדם להסיר ולסלק את העצבות - ובדאי על ידי שמחה פנימית של הכרת הזכות העצומה לעבדו ית"ש בהאי עלמא.

(רבינו של"ט"א מתוך שיחה בענין שמחה של מצוה ו' תמוז תשפ"ב - עבד"ד עמי' תת-תתיט)

יומין, על אדם שבא לרופא והתלונן שהוא שרוי במרה שחורה ועצבות, ומבקש עצה לרומם את נפשו. השיבו הרופא לך לליצן פלוני הושה בעיה, והוא ירומם רוחך, השיב הלה אני הוא אותו פלוני הליצן. זאת אומרת, יש אנשים שהם בדחנים טובים המשמחים אחרים אבל הם בעצמם שרויים בעצבות. ואמנם יש בזה חסד - כי צדקה היא לפי חסד שבה (סוכה מט:), ועצם מילת טובה ורוממות רוח של הזולת, יש בה מעלה גדולה. וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר זצ"ל להסבא מסלבודקה זצ"ל, כשהקים את ישיבתו בשנת תרמ"ב] שהמטרה של הישיבה בימינו היא: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. ובדורנו זהו דבר נחוץ ביותר, כי עיקר החסרון של הדור הוא מרוץ החיים הגורם לאנשים להיות לחוצים, בהיות ילד אמנם עוד לא היה ריבוי תורה בהיקפים גדולים כמו היום, אבל הגשמיות גם היתה הרבה פחות, ובעיקר היה רגיעות וישוב הדעת, שזה חסר היום ביותר. ולכן בימינו לכל שמחה יש מעלה ותועלת, וכמו שכתב הכוזרי (מאמר ב אות ג) 'ואם תעלה עלייתך במצוות אל מדרגת הזמר והריקוד, יהיו לך גם אלה עבודת האלקים ואף על ידם תדבק בענין האלוהי', כלומר יש מעלה גם בשמחה חיצונית שמעוררת את השמחה הפנימית. וכן אומרים משמו של הגאון ראי"ל שטינמן זצ"ל שעודד לעשות בשיבות פעולות הגורמות הווי של שמחה, כגון ע"י שירה וזמרה, כי בדורנו נחוצה מאד המדה של שמחה. אבל כמוכן שיש להיזהר שהשמחה תהיה שמחה טהורה, לא הוללות חלילה ולא על חשבון השני, אלא התרוממות הרוח.

אך כדי שהשמחה תהיה שמחה אמיתית שיש לה קיום, ותשפיע באמת על אחרים באופן סגולי - לא רק מבחינת המילתא בדיוחנותא, שמחה מדבקה - כי הנפש מרגישה את הנפש, איז על המשמח את האחרים להיות שמח בעצמו. ולכן כשבאים לומר על אינשי בדוחי שהם בני עולם הבא, זה דייקא אלו שיכולים לשמח אחרים בשמחה אמיתית, לשנות את מהות ופנימיות לבם, וזה רק כשהם בעצמם שמחים - אינשי בדוחי אנו, שהשמחה אצלם היא פנימית ומהותית.

והדרך להגיע לשמחה אמיתית - שעליה נאמר 'ושבחת אני את השמחה', יש להתבונן דייקא בפסוקים בראש ובסוף קהלת - שבהם מרומזת התשובה לסתירה, הפסוק הראשון - 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיצמול תחת השמש', והפסוק האחרון - 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם', וכדיבואר להלן.

כ"ק אא"ל הפני מנחם זי"ע סיפר לי שבצעירותו היו לו זמנים קשים - עם ילד חולה וקשיים בפרנסה, ועבר תקופות קשות, והיה מתחזק בלימוד ספר קהלת. בהשקפה ראשונה היו הדברים לפלא בעיני, הרי בלימוד ספר קהלת יכולים ליפול ליאוש ועצבות, כשרואים כמה הכל הבל, וגם מי שיש לו דבר מה - מה יתרון בכל עמלו, ומה עידוד ושמחה יש בספר קהלת, ובפרט שנאמר בו גם 'ולשמחה מה זה עושה'.

אך כדי שאדם יבוא לידי שמחה אמיתית, עליו לשנות כל מבטו והסתכלותו על האי עלמא, וכל עוד שהאדם בעצמו ואנוכיותו במרכז העולם קשה לו לבוא לידי שמחה. וספר קהלת מלמד ומורה לאדם היותו חלק קטן חלק הבריאה הגדולה של הבורא ית"ש, ואין יתרון בכל מה שיצמול תחת השמש, כי העולם קיים לפניו ולאחריו, ואין זכרון לכל מעשיו, ואחרי שיבין זאת - שהוא חלק ממשוה גדול ועצום, והעיקר הוא יראת ה' ועשיית רצונו ית"ש, איז המבט שלו על כל הקשיים וההסתרות משתנה, ויוכל לשמוח כראוי.

וכך אני רגיל לומר למחותנים לפני חתונת

איתא בגמרא (שבת ל:) בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת - מפני שדבריו סותרין זה את זה, ואחת מן הדוגמאות היא דמחז כתיב (ח, טו) 'ושבחת אני את השמחה' ומאידך כתיב (ב, ג) 'ולשמחה מה זה עושה', ומפני מה לא גנוזהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, תחילתו דברי תורה דכתיב (א, ג) 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיצמול תחת השמש' - ואמרי דבי רבי ינאי תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש יש לו [רש"י - אם יצמול בתורה שקדמה לשמש יש יתרון], וסופו דברי תורה דכתיב (יב, ג) 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם'.

ולכאורה דברי הגמרא הם פלא, הרי לא היה צל צילו של חשש וחשד על הדברים שכתב שלמה המלך ע"ה בספרו, ולא שייך כלל לפקפק עליו ועל יראתו [שנאמר בו 'וה' אהבו' ונקרא 'ידידיה' (ש"ב יב, כד-כה)], אלא שמאחר שאין אנו יודעים ליישב הסתירות שישנן בקהלת סברו חכמינו ז"ל דאין בזה תועלת לכלל, וא"כ מה מועיל שתחילתו וסופו בדברי תורה, והרי הסתירות במקומן עומדות.

אלא לכל מדה יש מעלה ולכל דבר יש את זמנו עתו ומקומו, אך צריך להבחין מתי טובה מדה זו ומתי מדה אחרת, ולכן כשנתבונן בספר קהלת שאמנם הוא מלא חכמה עם עצות לחיי האדם בעולם הזה, אך כיון שיש מדות שסותרות זו את זו, ולא באו בספר הדרכה, מתי הזמן לזה ומתי להיפך, א"כ הרי תועלת הספר היא בגדר טמיר ונעלם.

אמנם שוב אמרו חז"ל דכיון ש'תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה', א"כ כבר ידעו הנתיב והדרך, כי מי שאינו מתנהג כפי רגשות ורצונות לבו, אלא אור התורה מאיר אורחותיו, והתורה היא המנווטת את חיו, איז יודע לאן הוא חותר בדרך, ויודע מתי העת והזמן לכל מדה ומדה.

והרי זוהי דרכה של כל התורה כולה, שאלות ותשובות, קושיות וסתירות, המביאות את האדם להבחין להבדיל ולהבין את התורה. וביותר בנוגע למדת השמחה, נצרך לידע איך ומתי להשתמש בה, והתורה מאירה את הדרך הנכונה.

מובא בשם הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע, עצבות אינה עבירה, אבל עצבות עולה לדרדר את האדם לדיוטא תחתונה מה ששום עבירה לא תדרדר אותו לשם, כלומר אין בעצבות איסור מצד עצמה - אבל הסיכון שבעצבות גדול ביותר. ושמחה אינה נמנה בתרי"ג מצוות, אבל היא מסוגלת להעלות את האדם לדרגות הנעלות ביותר. ומסיים ששמחה של מצוה היא מדרגה, אבל בראש ובראשונה על האדם לשמח בעצם זה שהוא יהודי, כלומר גם אם המאזן ברוחניות או בגשמיות אינו כראוי, מ"מ עליו לשמוח בזה שהש"ת זיכה אותו להיות מעם בני ישראל, ומי שאינו מתמלא בשמחה מעצם היותו יהודי הוא כפוי טובה, ובפרט שזכה להיות מבני ישראל המכירים את בוראם.

איתא בגמרא (תענית כב.) 'רבי ברוקא חוזא היה שכיח בשוקא דבי לפט, הוה שכיח אליהו גביה, אמר ליה איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי וכו', אדהכי והכי אתו הנך תרי אחי, אמר ליה [אליו לרב ברוקא] הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו, אזל לגבייהו אמר להו מאי עובדיכו, אמרו ליה אינשי בדוחי אנו מבדחינן עציב, ופירש רש"י 'בדוחי' - שמחים ומשמחים בני אדם'. ולאחר שיש לדקדק דהול"ל רק 'מבדחי עציבי אנו' - שהם משמחים אנשים עצבים, כי זהו לכאורה עיקר המעלה שבזכותה הם בני עולם הבא, ומה השייכות במה שהם עצמם 'שמחים' להיותם בני עולם הבא.

אלא יש לבאר, בהקדם סיפור עממי עתיק

על פתיל תכלת

שאלה: האם יש חשש יוהרא ללבוש טלית עם תכלת [ורבותי אין עושים כן].

והשיב רבינו שליט"א:

קשה לאסור כ"יוהרא" דבר שהרבה נוהגים בו.

ובכל אופן, ללכת בצינעא מכמה טעמים - עדיף.

ולהתנות שלא תהא קבלה כנדר וחובה.

וכמובן, בגוף הדבר איני אומר כלום, אלא תשובה לשאלותיך.

חסידים [אמיתיים, לא הסינטטים כמונו] היו שואלים את

עצמם: מה מניע אותי?

רצון לקיים מצוות השי"ת בשלימות והידור?!

או אולי רגש אחר?!

אבל, כאמור, זה לא סגנון דורנו.

שאל

+++

ואלה הדברים שאמר רבינו שליט"א:

יש היום כאלה שמעוררים שכלל ישראל ילכו עם תכלת בציצית, אמנם תכלת היא מצוה חשובה מאוד וכל יהודי משתוקק ומתגעגע אליה, אבל גדולי ישראל לא קיבלו לנהוג כן למעשה, לא בדורו של הרמב"ם מראדזין זי"ע כשחידש שמצא תכלת, ולא בדורנו [ובהדמנות זו ברצוני להכחיש מה שהוציא בשמי שמועות שוא, שהני סבור שצריכים ללכת עם תכלת. אין זה נכון, אלא כשנכנס אלי אחד מאלו המעוררים על תכלת, לא רציתי לבוא עמו בדיו ודברים, שהרי איני יכול לומר בהחלט שאין זו תכלת, כי איני יודע ואולי הצדק עמו, ולכן אמרתי לו שגדולי ישראל יחליטו בדבר זה, ותו לא מיד].

שלחו אלי שאלה מחוץ לארץ, אודות בחור צעיר שיש לו רצון וחשק ללבוש תכלת, וזה לא מקובל לא בחוג שלו ולא במשפחתו, ושאלתם מה לומר. השבתי להם, בפרשת ציצית כתיב (שלה טו, לו) 'וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', אם הבחור מקבל על עצמו שיום שלא שמר את עיניו כראוי, למחרת ילבש טלית קטן בלי תכלת, אזי יש ריוח ממה שילבש תכלת - כי התכלת מזרזו למחות ותכלית של מצות ציצית ותכלת. אין הכוונה לקרר את החושים שנוהגים ללבוש תכלת, ומי שהולך עם תכלת אין זה חסרון כלל, אבל זו דוגמא לעיקר וטפל, ולפעמים אנשים מזניחים את העיקר ואת היסודות, ומשקיעים רק בטפל ובחומרות, יש להתעורר ולזכור במה צריכים להשקיע את הכוחות, במה המאבק והמלחמה צריכים להיות בעיקר.

(סי' פרי דברים תשפ"ג - עבד"י עמ' תקח)

מילי דספיקא

סוכה ע"ג סוכה ובעליונה עשרה טפחים עציבות

בגמרא (סוכה י.) כהכשירה כך פסולה - דסוכה על גבי סוכה רק כשהסוכה העליונה כשירה פוסלת את הסוכה התחתונה. בריש פ"ק דעירובין (ג.) אמרינן דלחומרא בעינן טפחות שוחקות ולקולא אפילו מצומצמות פוסלין, ולפי"ז יש לעיין אי אכא בעליונה י' טפחים עציבות, אי לחומרא פוסל, או נימא כיון דלכשיר לא סגי בהכי, ממילא לפסול ג"כ לא סגי. ויותר נראה להחמיר, דלחומרא אמרינן דכשירה בהכי.

(שפת אמת שם)

סוכה ע"ג סוכה להצד בעליונה כשירה

שיעור סוכה התחתונה אינו תחת העליונה

סוכה שיש לה שיעור טפחים ברוחב ואורך בטפחים שוחקים, אך קצה הסוכה נמצא מתחת סוכה העליונה הפוסלת את חלק הסוכה שתחתיה, ונשארו בתחתונה רק טפחים עצבים כשיעור הכשר סוכה, אך העליונה כשירה רק בטפחים עצבים בגובהה או שהיא למעלה מעשרים באמות שוחקות.

וא"כ ממנ"פ נכשיר תחתונה.

או דשיך אעפ"כ להחמיר בשני הצדדים.

ואת"ל דכה"ג כיון דע"כ נפסול עליונה לעצמה שוב א"י לפסול תחתונה מחמתה, דהכל דבר אחד.

ועי' הגה' רעק"א או"ח שם"ג.

(מדברי רבינו שליט"א שרשם כהערות על מכתב אור לכ' שבט תשע"א)

א"ה: צ"ע מ"ש רבינו שליט"א 'או שהיא למעלה מעשרים באמות שוחקות', שהרי סכך העליונה גם כשהיא למעלה מעשרים נחשב סוכה ע"ג סוכה, וכמ"ש בשע"צ סי' תרכ"ח סק"ד בשם הריטב"א, אמנם בשפת אמת (ט: ד"ה ג) מצדד ד"ל דלמעלה מכ" לא חשיב סוכה ע"ג סוכה, וכן הפרי מגדים (א"א סק"ג) סיים וצ"ע, ועי' הגהות מלא הרועים סוכה שם.

ובמ"ש רבינו שליט"א 'כיון דע"כ נפסול עליונה לעצמה שוב א"י לפסול תחתונה מחמתה, לפי"ז אינו כדברי השפ"א המובא לעיל, דפסיק דנימא לחומרא דכשירה לפסול התחתונה.

ומ"ש רבינו שליט"א להגהות רעק"א, דמדבריו מבואר דהי ספק גמור או שוחקות או עציבות, כי י"א דק"ל דעציבות ורק מחמיר דבעינן שוחקות, וכן מבואר שם ברעק"א כשהפתח אינו פתוח בשיעור שוחקות, והלחי המתיר הוא בשיעור עציבות, אי ממנ"פ מתיר, עיי"ש.

להבין שמועות

בכשרות אתרוגי קורפו בסמיכה על רוה"ק

ב"ה אור ליום א' מוצש"ק שלח.

שו"ט לכבוד אאמ"ר הרב המאה"ג הגאון החסיד המפורסם קקש"ת מו"ה זאב נחום נ"י.

דבר האתרוגים זה טעמי. כי באמת הוא דבר קשה לסמוך על אתרוגי קורפו, כי הרינו בהם מצוי בכל השו"ת אחרונים, והגאון בית מאיר כתב [בתשו"ה הנד' בסוף חלק או"ח] שהביאו לו אתרוג מהודר בכל המעלות, ולאחר שנודע לו שהוא של קורפו לא רצה לברך עליו, אולם האתרוגים שיצאו בהם הם מפורגא, ואותם נשמע שאין בהם חשש. אולם מי יוכל לסמוך על הכשרים הבאים משם, וגם מי יודע איזה פסלנות עושים עכשיו, מאחר שהוא תחת די הערלים הרשעים. וזאת ידוע שעי' ההכבה נעשה מפרי משוכב מאד ביופיו. ומצד הסכרא כל פסלנות שיכולים לעשות עושים.

והנה שמעתי שהרבי מלובלין זצוקלה"ה שיבח הקורפי. וזה הי' עמוד גדול לסמוך, כי מסתמא צפה ברוח קדשו שאינם מורכבים, ובוודאי העולם סומכים עליו, ועל כן יוצאים לכתחילה בהקורפו. אולם זאת שמעתי ברור, שמה שחסידי פולין אינם נוהרים באיסור חדש, נצמח מחמת כי בבית הרבי מלובלין זצוקלה"ה היו נותנים על השלחן כוסמת של חדש, כי הרבי אמר מאחר שזקנו הב"ח התייר אין לו לחוש [ע"י ב"ח יו"ד סי' רצ"ג]. ועל כן יוכל להיות שעל כן לא חשש הרבי מלובלין זצוקלה"ה ג"כ לחשש מורכב מאחר שהב"ח התייר בתשובה [סי' קל"ה] המורכבים שמראיהם מראה אתרוג, היינו שמרכיב ענף אילן אתרוג בתוך אילן לימוני, ואף שיש בו ריוח לימוני, ואם זה הי' טעמו מן הדין עליו לחוש לשיטת רוב אחרונים החולקים על הב"ח בזה.

ובוודאי על אתרוגי ארץ ישראל, מצד הסכרא אין חשש, שתמיד היו שם גדולי ישראל, ויש לנו מסורת דור אחר דור. ותחילה כשהיה ארץ ישראל שמש כמה שנים, פשיטא שלא היה אז מי שירכיב, בשגם מאחר שלא עשו מהם עסק לא הי' נחוץ להם להרכיב. ומה שתחילה ברכו הכל על קורפו, כי לא הי' להם עצה אחרת, כי הי' דבר קשה מאד להביא אתרוגים מארץ ישראל לכאן, וגם כי גדל מעט. אבל אם נוכל לעשות תיקון להביא אתרוגים מארץ ישראל, ויהי משגחים גדולי ישראל שלא יהי' חשש הרכבה, פשיטא שאין דבר מחויב ומצוה רבה כזה.

בנך הרוש"ת הק' אברהם

(אבני נזר חו"מ סי' טוט)

דברי קדשו של האבני נזר זי"ע צריכים עיון ולימוד מעמיק, ולפי"ז צ"ב מה דבראש דבריו נקט שיש לסמוך על מה ששיבח הרבי מלובלין אתרוגי קורפו, כי מסתמא צפה ברוח קדשו שאינם מורכבים, והיינו דאי הוי ביה חשש היה נגלה להרבי מלובלין זי"ע דבר זה. ואמאי חזר ביה אחר שהעלה ססמך ע"ד הב"ח, והרי אין שיהיה דע שבודאי כשר הוא, מדס"ל להרבי מלובלין שכשר הוא.

ולכאורה בפשטות כונת הדברים, דבנוגע לפסח הלכה א"א לסמוך על רוה הקודש, דלא בשמים היא, אלא דעל בירור מציאות נקטו הרבה באפשר לסמוך על רוה הקודש (עי' ברכי יוסף או"ח סי' לב סק"ד, ועי' המצוין בסה"פ ע"ד הראב"ד פ"ח מלובל ה"ב הופיע רוה הקודש בבית מדרשו), ולכן בתחילה דן האבני"ז על מציאות מין אתרוגי קורפו, ועל זה הוי עמוד לסמוך על רוה"ק דלא הוי מורכבים, אבל אין דלא חש לפסול במורכב, בזה הוי שאלה להלכה, ושוב נימא בזה לא בשמים היא.

וזה עצמו ססמך הרבי מלובלין זי"ע על הב"ח, אף דהוי ספיקא דאורייתא, אין זה סיבה מספקת לסמוך ע"ז, משום שהרבי מלובלין זי"ע סמך על זקינו אף במקום שרוב אחרונים חולקים עליו, אבל אנו צריכים לחוש לדעת רוב האחרונים.

וגוף הדברים צ"ע ביסוד הדבר שנכד יכול לסמוך על דעת זקינו נגד כללי ההלכה לחוש לדעת הרוב, וכן אמאי לא נימא דהרבי מלובלין שמקובל כ"הרבי בסתמא לחסידי פולין - לא נילך אחריי במה שנהג. ותו, הרי לענין חדש סומכים כולם מחמת שהרבי מלובלין זי"ע נקט כהב"ח, א"כ מאי שנא דלגבי כשרות האתרוג לא נסמך לנהוג כן.

גם יל"ע, דאם נימא דלא סמכינן להלכה מחמת שמסתמא צפה ברוה"ק, א"כ בתחילה תלמוד הוי פשיטא ליה להאבני נזר דהרבי מלובלין צפה ברוה"ק למצוא שאינם מורכבים, אולי הוי ס"ל דמורכב כשר, ואם נסמך על הרבי כי אנו נגדירים אחריו, א"כ מאי נתחדש משום דס"ל כהב"ח.

ואולי החילוק, דאם היה זה דעתו העצמית היינו נגדירים אחריו, אבל כיון שסמך על זקינו, בזה אין אנו נגדירים אחריו.

אלא דאכתי צ"ע שמשמעות האבני"ז הוא דגם בתחילה לא מחמת שנגדירים אחריו להלכה ס"ל לסמוך עליו, ולא מחמת רוה"ק, וזה צ"ע דמגלי שטעמו משום דלא הוי מורכב, דלמא משום דס"ל דמורכב כשר, וכנ"ל.

תו יש להבחין בעובדא המסופר שפעם כשנתווכחו הראש הברול מלובלין זצ"ל עם הרבי מלובלין זי"ע, אודות הנחת תפילין בחול